

bolj njihovo nego našo slavo. Pa kaj vidimo? Po svojih zbornikih pojejo pritlikavcem himne, Močnika pa odpravljajo s skromnimi besedami, ako ga že ne pozablja. Le en sam primer! Skrbno sem pregledal Brockhausov konverzacijski leksikon, 14. izdaja iz l. 1913., a nisem bil tako srečen, da bi bil v njem zasledil, četudi v kakem koticu, Močnikovo ime. In vendar se omenjajo v drugih narodov, ki ne segajo našemu učenjaku niti do pasa. Neljubežnost je pač plačilo sveta!

In Slovenci? — Zdi se mi, da tudi mi premalo cenimo tega duševnega velika, premalo častimo njegov spomin. Kako bi kovali drugi narodi njegovo ime v zvezde, ako bi bilo to ime njih lastnina! Zato pa se veselimo, da se je izprožila misel, naj se proslavi Močnikova stoletnica v našem listu, zato sem tudi z navdušenjem, čeprav zaradi kratkega časa, v naglici napisal teh-le par bornih vrstic. Da bi ne bilo moje pero tako okorno, bi zapel velikemu sinu malega naroda drugačno, njegovim zaslugam za šolstvo primernejšo himno!

Se nekaj! Močnikovemu bližnjemu rojaku, našemu slavčku Volariču, smo postavili v Kobaridu sicer skromen, a dostojen spomenik. Vojaško veteransko društvo za Goriško in Gradiščansko je tekom zadnjih osemnajstih let proslavilo s spomeniki našega barona Čehovina v Gorenji Branici, Hrvata majorja Füllerja v Sovodnjah, grofa Favergesa v Podgori, Rihemberžana viteza Widmayerja v njegovi rojstni vasi, postavilo na železnem mostu preko Soče pri Gorici spomenik mnogobrojnemu ponesrečencem, ki so ob priliki nekega vojaškega pregleda tamkaj utonili, in vzdalo v prostorni veži okrajnega glavarstva v Gorici krasno ploščo v spomin večkratnega bivanja Njegovega Veličanstva v naši deželi. To vse je zmoglo društvo s svojimi malimi sredstvi in z dobrovoljnimi prispevki drugih činiteljev. Kaj bi ne mogli storiti tudi mi kaj sličnega? Močnikovemu spominu ne zadošča spominska plošča, ki se mu je že posvetila; ta veliki mislec in izborni učitelj našega, in drugih narodov v eksaktni vedi in logičnem mišljenju je pač vreden lepšega spomenika, ki naj bi se mu postavil v Cerknem ali v Gorici. Ko minejo sedanji burni časi, naj bi o tem resno razmišljali. Sredstva za spomenik bi se, o tem sem povsem prepričan, gotovo lahko dobila, laglje nego za katerikoli drug spomenik. Prispevala bi nedvomno rada tudi država, ki je imela od njegovih, v njenem založništvu izšlih učnih knjig ogromne neposredne in posredne dobičke, jih še vedno ima in jih bo še dolgo imela.

Sicer je res, da si je postavil Močnik v svojih delih najkrasnejši spomenik, a po drugi strani je tudi res, da mu je poleg drugih naš narod dolžan največjo hvaležnost. In odkod, ako ne iz naroda, ki mu je stesal zibelko, mu podaril bistri um in zlato srce, naj bi šla slava Močniku po širnem svetu?!

Fran Rojakovič.

Johannes C. Barolin: »Glavni faktor v mirnem medsebojnem življenju narodov je okolnost medsebojnega spoznavanja.«

Čast.

(Iz neučiteljskih krogov.)

Dovolite, gospod urednik, da dam kot neučitelj na ta način izraza svojemu čustvu, ki se mi z vsjo silo budi v sedanjih težkih časih do učiteljskega stanu!

Prebiram liste, kolikor mi jih pride pod roko; zanimanje, nervozno pričakovanje rase ob velikih sedanjih dogodkih v meni od ure do ure. Priznati moram javno, da vzamem v roko z velikim interesom vedno Vaš list. V njem se kaže — kakor tega ne vidim v nobenem listu — solidnost mišljenja, čustvovanja, hotenja in dela naprednega slovenskega učiteljskega.

Tako stoji to učiteljstvo na svojem mestu kakor iz mramorja izklesano, izkušano, opiljeno, oblikovano v boju in viharju življenja, da mora biti domovina ponosna na Vas, ki ste mozeg našega naroda, kakor se je o neki priliki duhovito o slovenskem učiteljstvu izrazil g. dr. Iv. Tavčar, župan bele Ljubljane.

V teh silnih časih, ko je treba človeku jeklenih živcev, vršite s herojsko mirnostjo, z ljubezen do domovine izpričujočo doslednostjo izčrpljivo svojo nalogo — kamorkoli Vas je pozval in postavil domovine ukaz! In to spričo dejstva, da so usahnili malone vsi viri tistih dohodkov, ki so tuintam vendarle izboljševali

Vaš težavni materialni položaj! Čast Vam!

Dostikrat v krogih znancev in prijateljev razmotrivamo Vaš položaj, pa moramo občudovati sklanjanje svoje spoštovanje pred veličino samozatajevanja, požrtvovalnosti in nikoli mirujoče produktivne sile svojega vrlega učiteljstva!

Več Vam — žal — ne morem dati! Ko bi bili moji zakladi sveta, bi Vas obisipal z materialno blaginjo; a gojiti morem le upanje, da bo svojim najboljšim kulturnim delavcem bodočnost pravičnejša, nego jim je bila preteklost.

Naj bodo te skromne vrstice droban prispevek Vašega prijatelja za Močnikovo številko »Učiteljskega Tovariša«. Svojeje dobrotnika in znamenitega slovenskega moža dr. viteza Močnika spomin pač najlepše proslavljate s svojo stanovsko in osebno častjo, ki meče svoj žar tudi po vsem ozemlju naše domovine!

Z. T.

Poslanec dr. Karel Triller na seji deželnega zbora kranjskega dne 14. oktobra 1909: »Vsakdo se mora prepričati, da najmanjša bolezen ali nezgoda v učiteljevi družini spravi iz ravnotežja njegov budget in stirmoglavi učitelja v dolgove, iz katerih se ne more nikdar več izkopati. Beračiti mora za vsako mrvico, beračiti ne glede na to, da je tako beračenje nevredno stanu učitelja in da ubija moški ponos dotičnika.«

Vojna.

JUNAKOV GROB.

Josip Berce.

Dne 12. t. m. je umrl v bolnici v Budimpešti na rani, ki jo je dobil dne 17. oktobra t. l. na bojnem polju v Galiciji, Josip Berce, profesor na ljubljanskem liceju in rezer. poročnik pehotnega polka št. 97. — Pokojni Berce ni bil sicer član ljudskošolskega učiteljstva, ampak je kot srednješolski učitelj z zanimanjem in iskrenostjo spremljal naše delo in naše napore — bil je torej po svojem mišljenju in čustvovanju naše gore list! Bil je globoko uverjen o resnici, da more le skupno delovanje ljudskošolskega in srednješolskega učiteljstva dvigniti kulturo našega naroda na višjo in najvišjo stopnjo.

Profesor Josip Berce se je rodil leta 1883. Gimnazijo je študiral v Kranju; na vseučilišču se je posvetil modernim filološkim študijem, ki so ga vedle tudi za dlje časa v Florenzo in Pariz. Po izvršenih izpitih je dobil proforsko mesto za romanske jezike na ljubljanskem liceju, kjer je kmalu zaslovel po svojih izbornih učnih uspehih. Inteligentni, naobražen, pravi tip modernega človeka, simpatičen in ljubezniv si je pridobil mladi profesor skoraj ne le zaupanje svojih šolskih predstojnikov, temveč je postal v vseh krogih našega mesta daleč po slovenski domovini spoštovan in priljubljen. Sredi meseca julija je moral k orožni vaji. Po mobilizaciji je ostal kot poročnik 97. pešpolka precej dolgo na Primorskem in je odinil s svojo četo šele 26 sept. na severno bojišče. Dne 17. oktobra ga je zadela pri Dobomili sovražna krogla v glavo. Prepeljali so ga v Szolnok. Njegovemu bratu dr. Janku Bercetu se je posrečilo ga spraviti na kliniko v Budimpešto, toda vse je bilo zaman. Prva operacija na obvezovališču se je bila izvršila pod tako težavnimi okolnostmi, da ni pomagala nobena zdravniška umetnost več. Pokojnik je živel še skoro štiri tedne, življenje mu je le počasi ugašalo. Vsem njegovim dragim mora biti v tolažbo, da ni trpel prav nič. Krogla je bila razdejala važne dele možgan, bila pa je v svoji krutosti tudi milosrdna; pokončala je čutila za bolečine...

Žal nam je ob smrti tega odličnega šolnika in nikoli mirujočega kulturnega delavca, ki je v cvetočih letih, lep po duši in telesu, sredi ponosnih načrtov in pestrih sanj padel kakor sad obetočje mladostno drevo, zadeto od strele!

Bodi mu tudi v naših vrstah ohranjen najlepši spomin!

Valentin Lavbič.

Iz Dramelj nam pišejo: Tukajšnji rojak Valentin Lavbič, pomožni učitelj v Trbovljah, je bil enoletni prostovoljec in kot tak je padel junaške smrti na gališkem bojnem polju, zadet od granate dne 18. oktobra. Isti dan ob 2. popoldne je še pisal domov, a ob 6. zvečer je padel za domovino. Naj objavimo tu junaškega

mladeniča zadnji pozdrav v domovino in pripis njegovega tovariša!

Njegovo pismo na starše se glasi:

Dragi starši!

Pismo dobil včeraj. Tudi karte. Najsrčnejša hvala za poročila. O, kako lepo pač mora biti doma sedaj! Tukaj smo že 3 dni v strašnem ognju. Sovražnik je jako trdovraten. Pa mu bodo že pokazali pot iz Galicije. Zdrav sem še, samo slab sem jako in suh, kakor drugi kolegi. Pišite, ako dobite karto. O priliki pišem zopet. Srčne pozdrave od Vašega Vas ljubečega Valentina.

Pripis Lavbičevega tovariša pa slove:

Kadar dobite te od Vašega sina pisane vrstice, tedaj vedite, da ga že krije črna zemlja, ker ob dveh mi je dal to karto, da bi jo dal na pošto, ob šestih ga je zadela granata in ga usmrtila. On je prestal, nas pa še čaka. — Obžalujem izgubo svojega prijatelja.

Jožef Magdič.

Bodi idealnemu mladeniku tovarišu, ki je komaj prestopil prag življenja, a je moral že pasti v kruto smrt, ohranjen med nami neminljiv spomin!

NOVA VRSTA CIGARET ZA DOBO VOJNE.

Dokler bo trajala sedanja vojna, se bo prodajala v vseh trafikah in specialitetnih prodajalnah tobaka nova vrsta cigaret pod imenom »Austria«, od katere 25% dohodek bo pripadal uradu za vojno oskrbovanje. Ikomad te nove vrste cigaret stane 4 vin. oziroma 100 komadov 4 K.

SPREJEM V ŠARŽNO ŠOLO.

Sprejem v šaržno šolo se je iz ozirov glede izvežbanja ustavil. Vojno ministrstvo namerava odpreti v začetku 1915. l. šaržne šole zopet na Dunaju, v Pragi, v Gradcu, v Inomostu, v Budimpešti in Zagrebu. V te šole se bodo sprejemali, če so znanstveno naobraženi za enoletno prostovoljstvo, 17 in 18letni mladeniči, črnovojniški obvezanci, ki so bili spoznani pri naboru za sposobne, in pa oni, ki so rojeni v letih 1877 in prej. Onim, v letih 1878 do 1890 rojenim, ki so bili pri črnovojniškem naboru usposobljeni, vstop v to šolo ni dovoljen.

V VOJNEM UJETNIŠTVU.

Svojci onih naših vojakov, ki se nahajajo kot ujetniki v sovražnih državah, so dostikrat v velikih skrbih za svoje drage. Predstavljajo si, da morajo vojni ujetniki mnogo pretrpeti, da jih mučijo, jim ne dajejo hrane itd. Pisma, ki so dospela od raznih vojnih ujetnikov, dokazujejo, da temu ni tako. Kakor pri nas, tako tudi v drugih državah z ujetimi vojniki jako dobro in lepo ravna, in sicer ne le s častniki, temveč tudi s preprostimi vojaki. To velja posebno tudi za Rusijo, kjer se nahaja razmeroma največ naših vojnih ujetnikov. Tako objavlja n. pr. »Grazer Volksblatt« pismo vojaka Jos. Wieslerja od 47. pešpolka, ki se nahaja kot vojni ujetnik v Simbirsku v Sibiriji in ki piše: »Rusi z nami prav lepo ravna in nas tudi dobro hranijo. Ako se nahajajo v Gradcu ujeti Rusi, potem ravnaše tudi Vi ljubeznivo z njimi! Bodite uverjeni: ako se govori, da Rusi svoje vojne ujetnike trpinčijo, je to neresnično. Interesiralo Vas bo morda tudi tole: Trdi se vedno, da grasi alkoholizem na Ruskem še mnogo bolj, nego pri nas. Bil sem sedaj že v mnogih ruskih mestih in lahko trdim, da to ni resnično. Kadar se vrnem, bom o tem interesantnem vprašanju predaval.«

ZA INFORMACIJE O RANJENIH ALI BOLNIH VOJAKIH.

Od »Rdečega križa« smo prejeli s prošnjo, da objavimo: Informacijski urad »Rdečega križa« na Dunaju prosi vse one, ki se obračajo nanj za informacije, naj na dopisnicah za odgovor točno in jasno napišejo svoj naslov, ker se često dogaja, da je tak naslov nečitljiv ali pa da ga sploh ni. — Obenem se ponovno opominja, da rečni urad daje informacije le o ranjenih ali bolnih vojaki, ne pa tudi o zdravih, česar mora prosilec za informacijo, če dobi odgovor: »Dosedaj nobene vesti«, sklepati predvsem, da se dotični vojak nahaja zdrav na bojišču. V tem slučaju se svetuje večkrat ponoviti isto vprašanje, tudi iz razloga, da liste o ranjenih in bolnih vojaki prihajajo rečenemu uradu z velikimi zamudami zaradi komunikacijskih težkoč. Opominja se slednjič še na dejstvo, da je bil za informacije o vojnih ujetnikih ustanovljen poseben urad »Rdečega križa«, in sicer »Zentralnachweiseureau, Auskunftstelle für Kriegsgefangene, Dunaj 1., Jasomirgottstrasse 6«.

IZROČITEV KAZENSKIH STVARI VOJAŠKEMU SODIŠČU.

Po cesarski naredbi z dne 25. julija 1914 so civilne osebe glede gotovih zločinov proti osebi in imetju podrejene vojaškemu sodišču, če so bili ti zločini storjeni na škodo vojaških oseb in vojaškega blaga. Na bojiščih in njihovih okoliših so pa morale seveda civilne sodnije ustaviti svoje delovanje. Zaradi zaustavitvenja rednega sodstva pa se zločinska dejanja civilnih oseb na škodo civilnih oseb in njihovega imetja ne morejo dovesti do kazni. Temu nedostatku prihaja nasproti ravno kar izdana cesarska naredba, da sodstvo zaradi posameznih težkih zločinov prenaša na vojaška sodišča. Zločini, zaradi katerih se ima to zgoditi, so: umori, uboji, plenitve, požigi in tatvine v treh oblikah, namreč tatvine v navadni bedi v znesku nad 50 kron, oborožena tatvina in tatvina z uporabo nasilja, da storilec ostane v posesti ukradenega stvari. Poverjenje takih kazenskih stvari vojaškemu sodništvu je le prehodnega značaja. Sodstvo vojaških sodnij preneha, čim bo redna sodnja zopet delovala. V tem času preidejo vse nerešene stvari zopet na redne sodnije.

MEDNARODNA SOCIALNA DEMOKRACIJA IN VOJNA.

S tem sedaj aktualnim predmetom se je bavil te dni zagrebški list »Hrvat« in je prišel do zaključka: »Kakor nemška, je tudi italijanska socialna demokracija za vojno, seveda poslednja na strani Francije. Tudi angleška socialna demokracija se je v stvareh vnanje politike pridružila vladi. Edino ruska socialna demokracija je ostala zvesta principu internacionale in je bila proti vojni, dobro vedoč, da bi ruska zmaga utrdila stališče Romanov. Zato je ruska socialna demokracija tudi danes še v boju z vlado, in ni izključeno, da pride tam do odkritega upora.«

NOVA SMER NA OGRSKEM NAPRAM NEMADŽARSKIM NARODNOSTIM.

Pred nekoliko dnevi je ogrski ministrski predsednik grof Tisza potoval po onih krajih, ki so jih bili obiskali Rusi. Iz raznih njegovih izjav ob tej priliki se sklepa, da mislijo na Ogrskem ublažiti dosežanje proti nemadžarskim narodnostim napeto sovražno smer. In res je ogrska vlada dovolila nekaj koncesij na polju ljudskega šolstva. Ali značilno je, da se to ni zgodilo z odpravo dosedanjega ostrega šolskega zakona, marveč le z ministrsko naredbo. Kakor posnemljemo iz glasila profesorja in državnega poslanca dr. Masaryka, praškega »Časa«, pravi naredba: »Da nemadžarskim otrokom v državnih ljudskih šolah olajšamo učenje madžarskega jezika ter da jim omogočimo, da si prisvoje znanje pisanja in čitanja tudi v svojem materinem jeziku, se mora v I. in II. razredu poučevati v materinem jeziku kot pomožnem predmetu, a v III. in IV. kot učenemu predmetu. In to v nastopnih slučajih: 1. Ako je v taki šoli vsaj 50% nemadžarskih otrok enega nemadžarskega jezika in ako ne razumejo madžarskega učnega jezika, se mora učitelj v pomoč posluževati materinega jezika, kolikor je to potrebno za jasnejše umevanje predmeta. Ako preko polovice otrok pripada k raznim nemadžarskim narodnostim, potem se naj učitelj poslužuje tistega jezika, ki ga razume vsaj tretjina otrok. To se mora izvršiti med poukom. Z otroki, ki so šele začeli hoditi v šolo, se ima tudi preko pouka govoriti v materinem jeziku če ga učitelj zna — da bo otrok takoj razumel učitelja, da dobi zaupanje do njega in ljubezen do šole. — 2. Za III.—V. razreda je uvedba slovaškega jezika odvisna od iniciative od strani staršev. Ako je v IV.—V. razredu skupna vsaj tretjina nemadžarskih otrok, morejo starši vložiti prošnjo, da se čitanje in pisanje poučava v njih materinem jeziku — ako zna učitelj ta jezik! — Dopisnik cenzuriranega »Časa« pripominja: »To ni še rešitev slovaškega šolskega vprašanja. Karakteristično je, da minister nič ne odreja v tej smeri, da bi učitelji zadostno obvladovali jezik otrok, da bi v slovaških šolah ne bi več poučevali učitelji, ki ne znajo niti besede slovaški. Brez take odredbe ostane vsa koncesija za vrsto let brez svrhe, ker bo — posebno v neprebujenih krajih — veliko občin, kjer se ljudstvo ne bo poslužilo pravice do prošnje. Vsa reforma ostaja v rokah nadzornikov, ki so bili doslej brezobzirni madžarizatorji v narodnih krajih. — Posebno interesantna pa je ministrova odredba zato, ker je razvidno iz nje, kake razmere so vladale doslej po ogrskih državnih šolah v jezikovnem pogledu. Poleg nedavne naredbe, s katero se je za veronauk uvedel slovaški učni jezik, je ta naredba zopet le korak k poboljšanju! In še to treba premisliti, da se to tiče le reforme, duh pa najbrže ostane prejšnji! Ali bo to dolgo tra-